

בית נחור

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֶד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָּה מִלְכָּה גַם הוּא בָּנִים לְנַחֲוֹר אָחִיךָ: אֶת עוֹץ בְּכֹרוֹ וְאֶת בּוֹז אָחִיו וְאֶת קִמּוֹנָל אֲבִי אָרָם: וְאֶת כְּשֵׁד וְאֶת חִזּוֹ וְאֶת פִּלְדָּשׁ וְאֶת יִדְלָף וְאֶת בְּתוּאֵל: וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת רַבְקָה שְׁמֶנָּה אֵלֶּה יִלְדָּה מִלְכָּה לְנַחֲוֹר אָחִי אַבְרָהָם: וַפִּילְגֶּשׁוּ וְשָׁמָּה רְאוּמָה וַתֵּלֶד גַּם הוּא אֶת טֶבַח וְאֶת גַּחַם וְאֶת תַּחַשׁ וְאֶת מַעֲכָה: (בראשית כב כ-כד).¹

מסכת סנהדרין דף צט עמוד ב – אין דופי בשום פסוק בתורה

תנו רבנן: "והנפש אשר תעשה ביד רמה" - זה מנשה בן חזקיה, שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי. אמר: וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא: "ואחות לוטן תמנע", "ותמנע היתה פילגש לאליפז", "ויולד ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה"? יצאה בת קול ואמרה לו: "תִּשָּׁב בְּאָחִיךָ תִּדְבֹּר בְּבֶן אִמְךָ תִּתֵּן דָּפִי: אֵלֶּה עֲשִׂיתָ וְהִחַרְשִׁיתִי דְּמִית הַיּוֹת אֶהְיֶה כְּמוֹךָ אוֹכִיחֶךָ וְאֶעֱרָכָה לְעִינֶיךָ" (תהלים נ כ-כא).³

בראשית רבה ס ח פרשת חיי שרה – שיחת עבדי בתי אבות

"ויתן תבן ומספוא לגמלים" - אמר ר' אחא: יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים. פרשתו של אליעזר שנים וג' דפים הוא אומרה ושונוה, ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא...⁴ "ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו" - אמר ר' אחא: יפה רחיצת רגלי עבדי בתי אבות מתורתן של בנים - שאפילו רחיצת רגלים צריך לכתוב, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא.⁵

רש"י בראשית כב כ-כג – הכל בשל רבקה

"ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם וגו'" - בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקדוש ברוך הוא שנולדה רבקה בת זוגו... "ובתואל ילד את רבקה" - כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה.⁶

ילקוט שמעוני תורה פרשת בלק רמז תשסה – מלכה ושרה אחיות ושותפות גורל

מלכה ושרה היו אחיות... ושתיהן היו עקרות. וכיון שנעקד יצחק על גבי המזבח, אמר הקב"ה לאברהם: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ. היה אברהם מהרהר ואומר: אחרים מתברכין בזכותי, ומלכה קרובתי אחות

¹ בפסוקים אלה מסתיימת פרשת השבוע וסיפור העקידה החותם אותה. נראה שיש כאן מעין 'נפילת מתח' אחרי הדרמה הגדולה של סיפור העקידה. כנגד: "ויהי אחרי הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם", עומד: "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לומר הנה ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך", איזה ניגוד! מה פשר פרשה קטנה זו אחרי סיפור העקידה? בקריאת התורה הקדומה בארץ ישראל בה המשיכו לתוך פרשת חיי שרה: מות שרה וקניית מערת המכפלה, השתרבה 'פרשה קטנה זו' בין שני סיפורים מרכזיים שיש ביניהם רצף מתבקש. ראו דברינו **חיי שרה – מחיר העקידה**. מה פשר פרשת 'בית נחור' בין 'הסיפורים הגדולים' שלפניה ולאחריה? ואם תאמר עניין אחר הוא ואין לו כל קשר לעקידה שהרי "אין מוקדם ומאוחר בתורה", למה בקריאת התורה ביום שני של ראש השנה, שם סיפור העקידה הוא נושא הקריאה המרכזי, אנו ממשיכים ו"מקנחים" את סיפור מסירות הנפש של יצחק ואברהם בפסוק: "ופילגשו ושמה ראוּמָה וַתֵּלֶד גַּם הוּא אֶת טֶבַח וְאֶת גַּחַם וְאֶת תַּחַשׁ וְאֶת מַעֲכָה?"

² זה מה שהיה למשה לכתוב? שואל מנשה.

³ כן, עונה בת הקול. זו בדיוק כוונת התורה. לשלב 'פרשות גדולות' עם 'פרשות קטנות' וללמדנו שאין קטן וגדול בתורה. "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" ומניית אלופי אדום כולל הסיפור על "עֲנָה אִשְׁרָא מִצָּרַת הַיָּמִים בְּמִדְבַּר בְּרַעְתּוֹ אֶת הַחֲמִרִים לְצַבְעוֹן אֲבִיו" – הכל תורה אחת היא. וכך גם בפרשתנו. מי שכתב "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחר" במקום "אחד", פסל את ספר התורה בדיוק כמו מי שכתב "אנה אשר מצא את הימים" במקום "ענה". ראו ויקרא רבה יט ב.

⁴ מריבוי של וא' או ה'א במילים "וזה" או "הטמא" בפסוק בפרשת שמיי: "וְזֶה לָכֵן הִטָּמָא בְּשָׂרְךָ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעֶבֶר וְהָעֵבֶר לְמִינָהּ" (ויקרא יא כט). ראו שם המדרש המלא בקטע שהשמטנו.

⁵ אם איננו מסתפקים בתשובה למנשה, ננסה ללכת בכיוון שמציע מדרש זה ולחפש בפסוקים לעיל "שיחת עבדי בתי אבות", מוסר כללי ואת דרך הארץ שקדמה לתורה (עפ"י מדרש זה "קדמה" לא רק בזמן, אלא גם קדמה וקודמת בחשיבותה ובהשקעה בה). ברוח זה, ננסה למצוא 'מסר מסתתר' בין קפלי הפסוקים של 'בית נחור' שלאחר העקידה.

⁶ הצעת רש"י, בעקבות בראשית רבה (נז א), היא ש'פרשת בית נחור' הצמודה לסיפור העקדה, באה להזכיר את רבקה שעתידיה להינשא ליצחק (שהיה עתה ניצל מהשחיטה) להביא להמשכיות וחיים מחודשים לבית אברהם – לאחר שאברהם כבר היה מוכן בעקבות העקידה להשיא את יצחק לבנות הארץ: "ומה איכפת לי מיוחסין?" כלשון בראשית רבה. לשיטה זו מצטרפים פרשנים רבים, כגון רד"ק, שאומר: "גם היא - כמו שילדה לך שרה, כן ילדה לך מלכה לנחור אלה הבנים... ונכתב הספור הזה בתולדות נחור מאשתו מלכה ומפלגשו ראוּמָה, לכבוד אברהם אבינו ולספר בכלל תולדות רבקה". ואכן עזרא מוסיף: "יחוס רבקה ורחל ולאה". ובקריאת התורה בארץ ישראל שקראו פרשה קטנה זו בין העקדה ובין חיי שרה, הכל לכבודה של רבקה – היא הדבק המחבר בין סיפור העקידה ופרשת חיי שרה בה פסק הענן הקשור על פתח האוהל, סוגרו הדלתות הפתוחות לרווחה, כבה הנר הדולק מליל שבת לליל שבת ופסקה הברכה בעיסה. וכשבאה רבקה חזרה כל אותה הרווחה. ראו מדרש בראשית רבה ס טז.

אשתי לא היתה צריכה להיפקד? מיד ילדה מלכה גם היא ... שכשם שהיתה שרה עקרה ונפקדה כך מלכה נפקדה.⁷

רמב"ן בראשית כב כד פרשת וירא – כל בית נחור ראויים

ופילגשו ושמה ראומה - יספר הכתוב כל הבשורה שבשרו את אברהם בבני אחיו. ויתכן שנכתב זה להודיע כל יחוס נחור כי כולם ראויים להדבק בזרעו של אברהם, ועל כולם אמר: "אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי" (להלן כד לח).⁸

מים ביניים הבאים בסעודה: אפשר שיש כבר בידינו תשובה מסוימת לפשטה ומיקומה של 'פרשת בית נחור' בתווך בין העקידה ופרשת חיי שרה – ייחוסן של שלוש מתוך "ארבע אמהות" - אבל נמשיך לשאוב עוד מים (כרבה).

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת תֶּרַח הַרְח הוֹלִיד אֶת אַבְרָם אֶת נְחוֹר וְאֵת הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת לוֹט: וַיָּמָת הָרָן עַל פְּנֵי תֶּרַח אָבִיו בְּאָרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר כְּשָׁדִים: וַיִּקַּח אַבְרָם וְנְחוֹר לָהֶם נָשִׁים שָׁם אֵשֶׁת אַבְרָם שָׂרִי וְשָׁם אֵשֶׁת נְחוֹר מִלְכָּה בַּת הָרָן אֲבִי מִלְכָּה וְאֲבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֵד: וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן הָרָן בֶּן בְּנוֹ וְאֵת שָׂרִי כַלְתּוֹ אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֹר כְּשָׁדִים לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ עַד חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וַיְהִי יָמֵי תֶּרַח חֲמִשָּׁ שָׁנִים וּמֵאָתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תֶּרַח בְּחָרָן: (בראשית יא כז-לב).⁹

בראשית רבה לט ז, פרשת לך לך – אברהם משאיר את תרח בחרן וממשיך במסע

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ" (בראשית יב א)¹⁰ - מה כתיב למעלה מן העניין?¹¹ "וימת תרח בחרן" (בראשית יא לב). א"ר יצחק: אם לענין החשבון ועד עכשיו מתבקש לו עוד ששים וחמש שנים!¹² אלא בתחילה אתה דורש: הרשעים קרוים מתים בחייהם. לפי שהיה אברהם אבינו מיוחד ואומר: אצא ויהיו מחללים בי שם שמים ואומרים: הניח אביו והלך לו לעת זקנתו!¹³ אמר לו הקב"ה: "לך לך" – "לך" אני פוטר מכיבוד אב ואם, ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם. ולא עוד, אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך. בתחילה: "וימת תרח בחרן" ואח"כ: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ כּוּכִי".¹⁴

⁷ בין בית אברהם ובית נחור יש קשר משפחתי אמיץ. מלכה אשת נחור ושרה אשת אברהם, הן אחיות, בנות הרן שמת ונישאו לדודיהם, שתייהן היו עקרות (גנטיקה משותפת, וכן רבקה וכן רחל) וזכו לפרי בטן בערוב ימיהן. נחור ואברהם נושאים לנשים את בנותיהן של הרן אחיהם שמת באור כשדים (מעין יבום של דודים?) – נחור את מלכה ואברהם את שרי שהיא עפ"י המדרש יסכה בשמה האחר (מגילה יד ע"א, סנהדרין סט ע"ב). אם כך, אולי לא רק בשל רבקה נכתבה פרשה זו, אולי יש קשר רחב יותר של אחים (אם לא אחווה) בין בית אברהם ובית נחור.

⁸ רמב"ן אכן מרחיב את הקשר ומדבריו למדנו שלא רק רבקה הייתה ראויה, אלא כלל משפחת נחור. ראו גם פירוש רבי בחיי בן אשר, בראשית כב כ: "השוה הכתוב משפחת נחור למשפחת אברהם. וזכרון כל היחוסין אלו והספור בפרשה כדי שיזכיר את רבקה, ולהודיע כי רבקה אשר יצא ממנה יעקב היתה מבית אביו של אברהם ומשפחתו, וכל זה לבאר כי בני נחור ראויים הם להדבק בזרעו של אברהם, הדבקים בהקב"ה, כענין שכתוב: ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד ז)". לא רק רבקה, כל משפחת נחור ראויה לחיבור עם בית אברהם! ראו איזו קריאה חדשנית מציע רבי בחיי בן אשר לפסוק בספר דברים: אתם, בית אברהם, הדבקים בה' אלהיכם, יש לכם חיים עם בני משפחתכם כולם – קרבו אותם אליכם. כל פרשת נחור כפי שכינונו אותה, באה כהכנה לשליחות העבד לקחת אשה ליצחק "מבית אבי", מאחיו נחור ומלכה אשתו (אחותה של שרה, שתייהן בנותיהן של הרן שאת לוט בנו אימץ אברהם). בכך גם מקבל הדו-שיח של העבד (אליעזר) עם אברהם, בשליחות למצוא אשה ליצחק כמתואר בפרק כד, פירוש חדש. מה אם "לא תאבה האישה ללכת אחר" שואל העבד. עונה לו אברהם: "ה' אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ... הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם". אין הדבר תלוי רק בבית אחת, כל בנות נחור ומלכה ראויות. וזכתה רבקה בשל מעשה החסד שלה (והעבר שעשה ניחוש אולי לא פעל כראוי, ראו דברינו [נחש אליעזר](#) בפרשת חיי שרה).

⁹ נשוב ונעיין בפסוקים אלה החותמים את פרשת נח ומסכמים את "תולדות תרח" כמבוא לתולדות תולדותיו: אברהם, יצחק ויעקב, שהם עיקר ספר בראשית. תרח הוא שיוצא למסע לארץ כנען ולוקח איתו את אברהם ואת לוט נכדו איתו. נעדרים הרן שנפטר באור כשדים (שנהרג משום שתמך באברהם, ראו בראשית רבה לח יג, רש"י בראשית יא כח) ונחור. איפה נחור? למה לא הלך עם אביו ומשפחתו? ועל דמותו של תרח ראו הדף [תרח סבנו](#) בפרשת לך לך.

¹⁰ פסוק זה פותח פרשה חדשה בקריאת התורה (הבבליה) שלנו, פרשת לך לך, גם סדר חדש בקריאת התורה הקדומה בארץ ישראל ופרק חדש בחלוקת התורה לפרקים. המדרש מתעמת עם הרושם שכאן מתחיל עניין (עידן) חדש.

¹¹ הכוונה לבסוף הפרשה הסדר והפרק הקודמים! למרות החלוקות הנ"ל ועבר שבוע מקריאת התורה בשבת הקודמת, אל לנו לטעות ולחשוב שכאן מתחיל סיפור חדש לגמרי.

¹² שתרח חי עוד 65 שנה אחרי שאברהם יצא מחרן לארץ כנען והוא נשאר בחרן. אברהם נולד כאשר תרח היה בן שבעים ויצא מחרן כאשר הוא היה בן שבעים, היינו כאשר תרח היה בן 140. ותרח נפטר בגיל 205. ראו דברינו [תרח סבנו](#) בפרשת לך לך.

¹³ על שאלה זו של המדרש, כבר העיר רמב"ן בפירושו לבראשית יא לב שאין זו שאלה, שהרי: "זה מנהג כל הכתוב לספר חיי האב והולידו ומיתתו ואח"כ מתחיל בעניין הבן, בכל הדורות". אבל למדרש יש דרשה לדרוש כאן ואנו נמשיך איתו.

¹⁴ דרשות נאות וכתרים רבים נקשרו ע"י הדרשנים לפסוק "לך לך", לציווי לאברהם לעזוב את ארצו, מולדתו ובית אביו ולצאת למסע "אל הארץ אשר אראך"; דרשות שגם קושרות ציווי זה עם מאבקו של אברהם באלילי מסופוטמיה והעימות שלו (עפ"י המדרש) עם נמרוד. ראו דברינו [אברהם ונמרוד](#) בפרשת לך לך. אבל חלקם אולי לא שמים לב שאת המסע החל תרח! כאשר היעד הוא ארץ כנען.

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גִמְלִים מִגְּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בִּידּוֹ וַיָּקֶם וַיֵּלֶךְ אֶל אֲרָם נְהָרִים אֶל עִיר נַחוּר: (בראשית כד י.)¹⁵

שכל טוב (בובר) שמות פרשת בא פרק יב – אברהם חוזר לחרן

דתניא בסדר עולם (רבה): אברהם אבינו היה כשנידבר עמו הקב"ה תחילה, בן שבעים שנה. פירוש, היינו כשאמר לו: "לך לך" (בראשית יב א). ובאותו הפרק נידבר עמו בין הבתרים באותו שנה, ואח"כ חזר לחרן ועשה שם חמש שנים, פירוש והחזיר את אביו בתשובה והניח את אביו ויצא מחרן בשנה החמישית לחזירתו שם.¹⁶

פירוש רא"ם (רבי אליהו מזרחי) על רש"י, בראשית פרק יב – הלך נחור לעשות חברה לאביו

... שמפני שאברהם אבינו עליו השלום בצאתו מחרן, עדיין היה נחור אחיו באור כשדים, שלא לקח תרח רק את אברם בנו ואת לוט בן בנו ויצאו אתם מאור כשדים. ולא ידע (אברהם) שכאשר נשאר אביו לבדו בחרן אחרי צאתו משם, קם נחור והלך בחרן לעשות חברה לאביו.¹⁷ אבל חשב (אברהם) שעדיין היה (נחור) יושב באור כשדים, ולכן שלח את אליעזר אל ארצו ואל מולדתו שהיא אור כשדים, ואליעזר כשעבר מחרן ללכת באור כשדים אשר דרכו משם ... הוגד לו שנחור הוא בחרן ונתעכב שם.¹⁸

"לך" הוא ציווי לאברהם להמשיך במסע ולא להתפתות לעצירה בחרן, גם במחיר 'נטישת' אביו שלא רצה או שלא היה יכול להשלים את המסע שהוא התחיל. חרן נתגלתה לתרח כמקום נח לגור בו (ורחוק מספיק מנמרוד ואור כשדים). בא מדרש זה ומעורר את השאלה: כיצד זה הניח אברהם את תרח אביו בחרן ובחר להישמע לציווי "לך לך" על פני מצוות כיבוד אב ואם? התשובה שהוא נותן היא כפולה: האחת, שתרח היה רשע ורשעים נחשבים כמתים; והשנייה, שבמידה מסוימת סותרת את הראשונה, שלפיכך הקדימה התורה לספר את מות תרח בסוף פרשת נח והעלימה את חשבון השנים. ראו פירוש רש"י לפסוק החותם את פרשת נח, בראשית יא לב: "וימת תרח בחרן" שמתמצת מדרש זה. לא נכנס כאן לדיון על דמותו של תרח. ראו שוב בדברינו [תרח סבנו](#) בפרשה זו שם הראינו שאדברא, עפ"י מדרשים אחרים תרח הגן על אברהם בנו שובר הפסלים מפני נמרוד, ויציאתו את אור כשדים הייתה בגלל מעשיו של אברהם! גם בפשט המקרא אין שום מקור לרשעותו של תרח מלבד שהיה עובד פסלים ככל אנשי אותו הדור, כולל אברהם עצמו טרם שפילס דרכו לאמונה (ראו בדברינו [דרכו של אברהם לאמונה בבורא עולם](#) בפרשת לך לך). לא נכנס גם לדילמה המוסרית של כיבוד אב ואם מול העלייה לארץ (נושא רגיש בדורות האחרונים) ולהכרעתו הברורה של אברהם. כאן, דיינו במה שהמקרא מכסה, והמדרש מגלה, שתרח חי שנים רבות לבד בחרן. הרן מת על פני תרח עוד קודם, נחור נשאר מאחור באור כשדים ואברהם המשיך במסע לארץ כנען. מי נשאר לסעוד את סבא תרח?

¹⁵ לאן הולך עבד אברהם למצוא אשה ליצחק? היכן הוא "ארצי ומולדתי" שאברהם משיב את העבד ללכת אך ורק לשם, ככתוב בראשית כד ד: "כִּי אֶל אֲרָצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵלֶךְ וְלִצְחָק אֲשֶׁה לְבִנִּי לְצִחָק" היכן הוא "ארם נהררים" והיכן היא "עיר נחור"? באים הפסוקים בפרשת ויצא כאשר יעקב נשלח ע"י רבקה אמו ומגלים לנו שמקום זה הוא חרן. יצחק ורבקה שולחים את יעקב: "פְּדִינָה אֲרָם אֶל לָבֵן בֶּן בְּתוּלָה הָאֲרָמִי אֲחִי רַבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו" (בראשית כח ה), ויעקב פוגש את הרועים ושואל אותם: "אֲחִי מֵאֵין אַתֶּם?" – "וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ" (בראשית כט ד). והוא חוזר ומוודא שאכן הגיע אל בית נחור: "וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הִידְעָתָם אֵת לָבֵן בֶּן נַחוּר וַיֹּאמְרוּ יָדְעָנוּ". הרי לנו שבשלב מסוים נחור עובר לחרן וכל כך עד שבפי בית אברהם היא נקראת: "עיר נחור"! גם אבן עזרא בפירושו לבראשית יא כו מעלה את האפשרות שנחור בא אל חרן "אחר אביו". איך ומתי ומדוע נדד נחור אחרי בית אביו לחרן לאחר שבתחילת המסע לא יצא איתם? כיצד ומתי אם בכלל נודע זאת לאברהם, עד שידע לשלוח את העבד לשם? (ועניין כינוי חרן ע"י אברהם: "ארצי ומולדתי", נחא "בית אבי", ושליחת העבד למצוא אשה מאותו מקום שעליו נאמר לו: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", הוא נושא לפעם אחרת).

¹⁶ כבר הרחבנו לדון במדרש/פירוש זה בדברינו [תרח סבנו](#) בפרשת לך לך וכאן נביא את הדברים בתמצית. בחשבון שעושה רש"י בפירושו לבראשית יא לב, יוצא שתרח האריך לחיות עוד שישים שנה לאחר שאברהם יצא לארץ כנען והוא בן שבעים וחמש (בראשית יב ד). לפי חשבון זה אגב, תרח נפטר שנתיים לפני שאברהם קבר את שרה ועפ"י בראשית רבה נח ה, שלושה אירועים קרו לאברהם בפרק זמן קצר: עקידת יצחק בנו, מות תרח אביו ומות שרה אשתו (האם נכח אברהם בקבורתו של תרח וליווה אותו בדרכו האחרונה? גם את זאת כסתה התורה). אבל על פי מדרש סדר עולם רבה פרק א שמצוטט במדרש שכל טוב, אברהם יוצא מחרן בגיל שבעים, כאשר תרח בן שישים וחמש! מה נעשה עם אותם חמש שנים הפרש וכיצד נגשר על שתי השיטות האלה? פתרון שמצאו מספר פרשנים ומדרשים, ובהם מדרש שכל טוב זה (ראו גם פסיקתא זוטרתא בתחילת פרשת לך לך), הוא שאברהם יצא **פעמיים** מחרן! יצא בגיל שבעים, חזר לאחר שנה לחרן לראות את שלום אביו, אולי לנסות לשכנע אותו להצטרף אליו; שהה איתו חמש שנים ויצא שוב חזרה לארץ כנען בגיל שבעים וחמש. לפי שיטה זו אגב, החזרה לחרן הייתה מיד לאחר ברית בין הבתרים, ההבטחה על הארץ, חזון הגלות (למצרים) וההבטחה: "וְאֵתָה תָּבוֹא אֶל אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם". אמירה זו יש בה יותר מרמז לאברהם: לך תבקר את אבותיך שהשארית בחרן וראה את שלומם. ראו פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) פרשת לך לך פרק יב סימן א שתרח נחשב כמת בגלל הפרידה מאברהם: "לפי שנפרד ממנו אברהם כאילו מת, ולכן כתוב וימת תרח". חמש שנים סעד אברהם את תרח אביו, אך בסופם עזב את אביו בשנית וחזר לארץ כנען בלעדיו. שוב גבר הציווי "לך לך" על פני כיבוד אב ואם וסיעודם לעת זקנה. האם היה תרח זקן מדי להמשיך המסע בו התחיל? האם הבינו הבן והאב בחמש שנים אלה שדרכיהם נפרדו לבלי שוב וכל אחד נשאר ויישאר בדרכו? סתם המדרש ולא פירט. ומי יסעוד את תרח לאחר הפרידה השנייה של אברהם ממנו?

¹⁷ פירוש רא"ם מתמודד שם עם השאלה מה היא "ארצי ומולדתי" אליה שולח אברהם את העבד (אליעזר) לקחת אשה ליצחק, אם היא אור כשדים, שם עדיין חשב אברהם שנחור גר, או שהיא חרן כפי שהתברר לאליעזר במהלך מסעו לחפש את בית נחור. מה שחשוב לעניינינו הוא שנחור שבתחילה לא יצא למסע עם תרח ואברהם (מסיבות כלשהן), שומע שאברהם יצא לארץ כנען ותרח אביו "נשאר לבדו" בחרן, קם ועקר מגוריו לחרן "לעשות חברה לאביו". נחור מקיים מצוות כיבוד אב ואם!

¹⁸ אברהם לא יודע על עקירה זו של נחור (נחור שמע שתרח לבד, אבל אברהם לא שמע שהוא כבר לא לבד ומי נמצא איתו, האם לא התעניין ולא שלח לשלום אביו במשך השנים הרבות אחרי שנפרדו?) והוא שולח את העבד (אליעזר) להביא אשה מ"ארצי ומולדתי" ובית אבי, היינו בית נחור, איתו יש לו קשרי משפחה הדוקים. אבל נפלא דרכי ההשגחה ואליעזר מגלה בדרך שנחור נמצא בחרן! ונוספה בינתיים לבית נחור מעלה חשובה שוודאי תגדיל את ערכה: מצוות כיבוד אב ואם! בבית זה גדלה רבקה, נכדת נחור, ולומדת הלכות כיבוד אב ואם. איך אומרים בתואל ולבן? "מה" יצא הדבר". זכית אברהם מעבר למה שהתכוונת.

בראשית רבה פרשה סה סימן טז – כוחו של כיבוד אב ואם

"וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת בְּגָדֵי עֶשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֶתָּה בְּבִיתִי" (בראשית כז טו) - שבהם היה משמש את אביו. אמר ר' שמעון בן גמליאל: כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמשו עשו את אביו. אני בשעה שהייתי משמש את אבא, הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים; ובשעה שהייתי יוצא לדרך, הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו, בשעה שהיה משמש את אביו, לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות. אמר: אין כבודו של אבא להיות משמשו, אלא בבגדי מלכות.¹⁹

וַיֹּאמֶר לְבֶן לְיַעֲקֹב הִנֵּה הִגַּל הָזֶה וְהִנֵּה הַמַּצָּבָה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ: עַד הִגַּל הָזֶה וְעַד הַמַּצָּבָה אִם אֲנִי לֹא אֶעְבֹּר אֲלֶיךָ אֶת הִגַּל הָזֶה וְאִם אֶתָּה לֹא תַעְבֹּר אֵלַי אֶת הִגַּל הָזֶה וְאֶת הַמַּצָּבָה הַזֹּאת לָרֶעָה: אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְיָהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפֶחַד אָבִיו יִצְחָק: (בראשית לא נא-נג).²⁰

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: בפרשת נחור, כפי שכינינו אותה, נזכר גם השם "עוץ" שעפי' המדרש הוא איוב שקיבל את מנת הייסורים שיועדה לאברהם בעקידה ונחסכה ממנו. ראו דברינו [מה לאיוב בפרשת השבוע](#), בפרשת וירא. בפרשת נחור זו גם נרמז בלעם שהוא מצאצאי נחור, ומלחמות רבות היו בין ארם לישראל. במרוצת הדורות והאירועים השתנו והתהפכו היחסים בין בית אברהם ובית נחור (ארם) בתורתם ותולדותם של בנים. אבל את "נחור אחי אברהם" שבפרשות שלנו ואת החסד שעשה עם תרח אביו אי אפשר לעקור מהתורה. ונשאר גם הוא אולי בגדר 'שיחת בתי עבדי אבות'.

¹⁹ כיבוד אב של עשו נזכר גם במדרש בראשית רבה עו ב, בעת חששו של יעקב מהמפגש עם עשו: "וירא יעקב מאד ויצר לו ... אמר (יעקב): ... כל השנים הללו הוא יושב ומכבד את הוריו, תאמר שהוא בא עלי מכוח כיבוד אב ואם?". ראו דברינו [כיבוד אב של עשו](#) בפרשת תולדות. וכבר קדם במצווה זו ישמעאל שבא לקבור את אביו ששלחו עם אמו מעל פניו, כנזכר בבראשית רבה סב ה: "ואלה שני חיי ישמעאל, מה ראה הכתוב לייחס שניו של רשע כאן? ע"י שבא מקדקדה של מדבר לגמול חסד לאביו". ראו דברינו [ישמעאל](#) בפרשת לך לך. בהמשך, תיכתב מצוות כיבוד אב ואם כאחת מהמצוות שנתנו במרה עוד לפני מתן תורה ותחזור בעשרת הדברות, שם עומדים אומות העולם ותמהים על תוכן הדברות ואומרים: "לכבוד עצמו הוא דורש", עד שהם שומעים את הדיבר "כבד את אביך ואת אמך" (קידושין לא ע"א). בדיבר החמישי של עשרת הדברות מתחברת תורת ישראל למוסר האנושי הכללי. ואם לא טעינו, נחור שבא "לעשות חברה לאביו" קדם לכולם (אולי שם ויפת כבר לפניו? נשמח לשמוע דעות).

²⁰ הפרידה כאן היא סופית. אברהם לא יכול ולא רוצה להיפרד מנחור אחיו שכיבד את אביו תרח שהוא עזב לעת זקנה. אדרבא, הוא מוצא במעשה כיבוד האב של נחור סיבה טובה לחזור ולהתחבר אל "ארצי ומולדתי ובית אבי", גם לאחר שצונו וקיים: "לך לך מארצך וממולדתך". חיבור משפחתי אמיתי, שידוך ליצחק עם בת מבית נחור. ראו המדרשים על האות ר"ש שנסארה בשמו של אברהם גם לאחר שזכה לברכת "אב המון גוים". היא הר"ש של ארם לשם עדיין שייך אברהם. הכל בדברינו [אב המון גוים](#) בפרשת לך לך. גם [ארמי אובד אבי](#) הוא עפי' דעות מסוימות – אברהם! (בדברינו בפרשת כי תבוא). אבל יעקב בדור השלישי לאברהם, יעקב שנוולד לרבקה מבית נחור ונשא את רחל ולאה שהן דור רביעי לנחור, ושבוע מ"חברתו" של לבן עשרים שנה, כבר יכול ורוצה להיפרד. וכאשר היוממה להיפרדות זו באה מלבן, שמציע כריתת ברית ביניהם, ממחר יעקב להסכים ומקים גלעד כאבן גבול ברורה ביניהם (בראשית לא מה). וכל כך, עד שדוד צריך לבקש רשות מיוחדת מהסנהדרין להילחם בארם בטענה שהם "פרצו את הגדר תחילה", בראשית רבה עד טו). באו חכמי המסורה והמדקקים במקרא והדגישו בכתובת וקריאת הפסוק ופסקו: "אלהי אברהם – קודש; ואלהי נחור – חול" (וגם: "אלהי אביהם – חול"). מסכת סופרים פרק ד הלכה ז, לתשומת לב המקפידים על האות קו"ף). והרי לנו משמעות נוספת לפסוק בישיעיהו כט כב: "יעקב אשר פדה את אברהם" וכל המדרשים שעליו (מקצתם מצויים בדברינו [ואלה תולדות אברהם, יצחק, יעקב](#) בפרשת תולדות). יעקב שנושא שתיים מנינותיו של נחור, הוא שמקיים את הפרידה הסופית מארצו, מולדתו ובית אביו של סבא אברהם, הוא שמקים את בית ישראל (ומכאן ואילך נעשים ארם וישראל יריבים קשים). אבל כיבוד אב של "נחור אחי אברהם" נכתב ונקרא לדורות. בזכות מצווה כיבוד אב ואם נדבקה פרשת נחור לפרשת העקידה. בשעה שאברהם הולך לקיים את מצוות הקב"ה על העקידה, נחור מקיים, במשך אולי שישים שנה, את מצוות כיבוד אב ואם!